

**Nader onderzoek relatie
jeugdhulpgebruik en
schoolverzuim bij gemeenten**

Eindrapport
Oktober 2016

Nederlands
Jeugd
instituut

© 2016 Nederlands Jeugdinstituut

Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op enige andere wijze zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Het Nederlands Jeugdinstituut heeft dit rapport geschreven op verzoek van het Ministerie van VWS.

Auteur(s)

drs. Chaja Deen

dr. Afke Donker

Rally Wagemans, MSc

dr. Daan Wienke

Nederlands Jeugdinstituut

Catharijnesingel 47

Postbus 19221

3501 DE Utrecht

Telefoon (030) 230 63 44

Website www.nji.nl

E-mail info@nji.nl

Inhoud

Vraag- en doelstelling	4
Onderzoeksopzet.....	4
Steekproef van gemeenten	4
Onderzoeksmethoden.....	5
Bevindingen	6
Overige bevindingen	10
Aanbevelingen.....	11
Vervolgonderzoek	12
Geraadpleegde bronnen	13
Met dank aan.....	14
Bijlage I Achtergrondbeschrijving per gemeente.....	15
Bijlage II Vragenlijst groeps gesprekken	19
Bijlage III Begripsdefiniëring.....	20
Het Nederlands Jeugdinstituut.....	22

Vraag- en doelstelling

Het Ministerie van VWS wil weten of er een relatie is –en zo ja, welke– tussen ongeoorloofd schoolverzuim en gemeenten met een hoog jeugdhulpgebruik.

Het doel hiervan is om inzicht te verkrijgen in de invloed die gemeenten wellicht kunnen hebben op ongeoorloofd verzuim door te sturen op het gebruik van jeugdhulp.

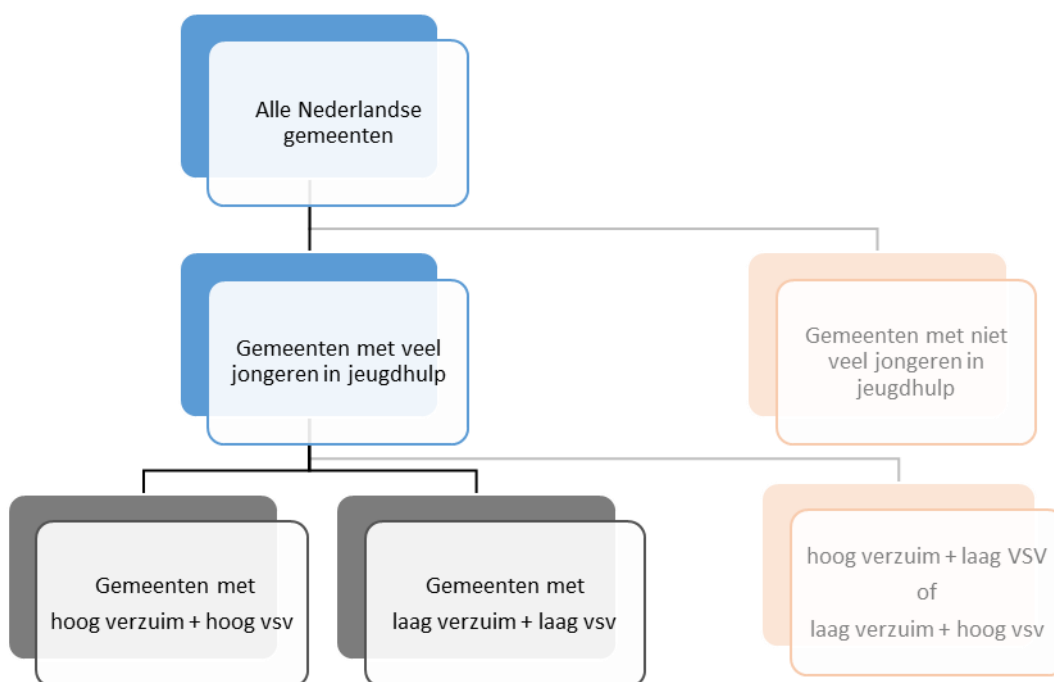
Het Ministerie heeft het Nederlands Jeugdinstituut gevraagd het onderzoek uit te voeren.

Onderzoeksopzet

Bij vier gemeenten met een relatief hoog jeugdhulpgebruik (verblijfs-/daghulp, ambulante hulp, jeugdbescherming en -reclassering) heeft een deels kwantitatieve en deels kwalitatieve analyse plaatsgevonden. De uitkomsten zijn geanalyseerd in samenhang, en omgezet in conclusies en aanbevelingen.

Steekproef van gemeenten

Het selecteren van gemeenten voor dit onderzoek gebeurde in drie stappen, zie de figuur hieronder. In de eerste stap hebben we gemeenten geselecteerd met veel jongeren in jeugdhulp. We hebben daarbij gebruik gemaakt van de gegevens op CBS Statline (% jongeren tot 18 jaar in jeugdhulp) van vóór de decentralisaties. Gemiddeld over de Nederlandse gemeenten is dit percentage 9,8%. De 54 gemeenten met een jeugdhulppercentage van 12% of hoger hebben we opgenomen in onze eerste selectie.

Vervolgens hebben we gegevens van waarstaatjegemeente.nl gebruikt over het relatief verzuim en voortijdig schoolverlaten in de betreffende gemeenten. Gemiddeld over alle Nederlandse gemeenten is relatief verzuim 51,2 (per 1000 leerlingen) en voortijdig schoolverlaten 16,1 (per 1000 leerlingen). De 17 gemeenten die zowel 52 of meer relatief verzuim hadden als 17 of meer voortijdig schoolverlaten, werden ingedeeld in de groep

“hoog hulp – hoog verzuim”. De tien gemeenten met zowel 50 of minder relatief verzuim als 15 of minder voortijdig schoolverlaten, werden ingedeeld in de groep “hoog hulp – laag verzuim”.

De derde stap in de selectie was het benaderen van de gemeenten zelf om medewerking te vragen. We hebben getracht zoveel mogelijk gemeenten te selecteren die de jeugdhulp op verschillende manieren inrichten, en die verschillen in bevolkingsaantal en geografische ligging.

Onderzoeksmethoden

We gebruikten de methoden ‘achtergrondbeschrijving’ en ‘groepsgesprek’

Achtergrondbeschrijving

Van de vier gemeenten die bereid waren mee te werken, hebben we een korte beschrijving gemaakt op basis van cijfers die van hen bekend zijn op waarstaatjegemeente.nl en CBS Statline. De gegevensanalyse heeft geleid tot een achtergrondbeschrijving per gemeente. Daarin staan de cijfers over ongeoorloofd verzuim, ambulante jeugdhulp, semi-intramurale jeugdhulp/dagbehandeling, en een korte sociaal-demografische kenschets. Deze omschrijving is in de groepsgesprekken per gemeente gebruikt als onderlegger. In Bijlage I staan de (geanonimiseerde) achtergrondbeschrijvingen.

Groepsgesprekken

Aan de hand van semi-gestructureerde groepsgesprekken met betrokkenen is per gemeente inzicht verkregen in de (verklaring) van de relatie tussen jeugdhulpgebruik en ongeoorloofd verzuim. Deelnemers aan de gesprekken waren: beleidsmedewerkers en uitvoerende professionals van de gemeente zoals leerplicht, vertegenwoordigers uit het onderwijs (samenwerkingsverband po en vo), ambulante jeugdhulp, (semi-) intramurale jeugdhulp, jeugdbescherming, jeugdreclassering en jeugdgezondheidszorg (jeugdartsen, GGD verpleegkundigen).

De conceptverslagen van de gesprekken zijn steeds voorgelegd aan betrokkenen voor juistheid en eventuele aanvullingen. De correcties en aanvullingen zijn verwerkt tot het definitieve verslag.

In de Bijlage II staat de vragenlijst die leidraad was bij de gesprekken.

Bevindingen

In de vier gemeenten met hoog jeugdhulpgebruik zijn géén aanwijzingen gevonden voor lineair causale relaties tussen enerzijds het hoog jeugdhulpgebruik en anderzijds het laag of hoog ongeoorloofd (absoluut en relatief) schoolverzuim en het aantal voortijdige schoolverlaters.

Er zijn wel zogenaamde *mediërende* variabelen gevonden; deze bieden aanknopingspunten voor de invloed die gemeenten kunnen aanwenden om via het gebruik van jeugdhulp te kunnen sturen op het ongeoorloofde schoolverzuim en aantal voortijdige schoolverlaters. Het gaat dan om enkele goede interventies en werkwijzen die kunnen bijdragen aan verminderingen van schoolverzuim. Deze zijn gedestilleerd uit de gesprekken met vertegenwoordigers van de gemeente waaronder leerplicht, jeugdzorg, en vertegenwoordigers vanuit het onderwijs.

Meer concreet hebben we het volgende kunnen vaststellen:

1. Wat betreft het schoolverzuim:

De verschillen in ongeoorloofd verzuim tussen gemeenten waren in dit onderzoek ten dele te verklaren uit verschillen in registratie, bevolkingssamenstelling en sociaaleconomische omstandigheden.

Alle vier de gemeenten geven aan de registratie op orde te hebben, via het leerplicht-administratiesysteem. Schoolverzuim is een prioriteit bij de samenwerkingsverbanden po en vo, en conform verplichting stuurt leerplicht relevante data naar het ministerie.

Opvallend wat betreft de registratie van schoolverzuim is dat in het gesprek met zowel gemeente A (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim) als B (hoog jeugdhulp, hoog schoolverzuim) en gemeente D (hoog jeugdhulp, hoog schoolverzuim) naar voren komen dat schoolverzuim in het primair onderwijs (PO) soms (“één op de tien scholen”) nog wel later gemeld wordt aan de gemeente omdat de school vaak lang zelf probeert de oorzaak van het verzuim op te pakken. Leerplichtambtenaar gemeente A: “We merken dat in de basisscholen over het algemeen de opvatting heerst dat de directeur de directeur is en die lost het verzuim ook op, en houdt het ‘onder de pet’; niet vanuit een negatieve insteek maar gewoon uit betrokkenheid. Vaak is bij ons dan wél de constatering achteraf dat er eerder jeugdhulp ingezet had moeten worden”.

Een beleidsmedewerker van gemeente A geeft aan dat het lage verzuim in PO en VO volgens haar overeenkomt met de principes van de bevolking, “de waarde van onderwijs is hier erg belangrijk”. In naastgelegen gemeenten schijnt veel meer de opvatting “ga maar aan het werk” te heersen. Dit wordt ook in de andere groepsgesprekken aangegeven. Gemeente C: “Elk dorp heeft zijn eigen identiteit”

In gemeente B worden de sociaaleconomische omstandigheden, en andere demografische kenmerken gezien als mede-oorzaak van het relatief hoge jeugdhulpgebruik en schoolverzuim: laag-opgeleide bevolking, veel hulpvoorzieningen

ggz, veel verwijzingen via huisarts naar ggz.

2. Wat betreft een samenhang tussen onderwijsaanbod en schoolverzuim/voortijdig schoolverlaten:

Het was niet aannemelijk te maken dat het ongeoorloofde verzuim samenhangt met het aanbod van verschillende typen onderwijs (regulier, basis speciaal onderwijs, voortgezet speciaal onderwijs) in de gemeente en het gebruik daarvan. Het onderwijsaanbod is volgens de verschillende betrokkenen uit de gemeenten voldoende dekkend.

In gemeente A (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim) en C (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim) geldt bij bepaalde onderwijssoorten een relatief langere reistijd. Desondanks wordt dit niet als een belemmering gezien, en is er geen relatie met hoger schoolverzuim.

Directeur swv VO gemeente D (hoog jeugdhulpgebruik, hoog schoolverzuim): “Hoogstens is die relatie er bij enkele nauwkeurig te identificeren groepen, zoals enkele gedragsmoeilijke leerlingen die op de school heel lastig te handhaven zijn, en waarvoor geen VSO is binnen de regio. Ook voor de ‘ZMOLK’ers’ is geen passende voorziening. De ISK groep is enorm gegroeid met de daarmee gepaard gaande problematiek voor deze groep”

3. Wat betreft de relatie tussen inzet ambulante jeugdhulp en schoolverzuim/aantal schoolverlaters:

De mate waarin het gebruik van ambulante jeugdhulp het schoolverzuim beïnvloedt -en vice versa- was niet vast te stellen. Wel lijkt het aannemelijk dat bij méér preventieve inzet van ambulante hulp het schoolverzuim vermindert.

Daarbij zijn twee voorwaarden van belang: ten eerste dat in het ambulante aanbod de schoolgang een aandachtspunt is; ten tweede dat er ruimte bestaat in de individuele caseload -door voldoende inkoop van preventieve inzet- om die preventieve inzet uit te voeren (zoals bijvoorbeeld snelle acties van jeugdhulp met/via school, voorlichting bij risicoleerlingen).

Los van de cijfers zagen sommige gesprekspartners in gemeente A (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim) in de praktijk een koppeling tussen jeugdhulpgebruik en schoolverzuim. “Een groot deel van de jongeren die ik als leerplichtambtenaar begeleid, ontvangen ook jeugdhulp”. Onbekend was helaas wélke soort jeugdhulp bij die jongeren werd ingezet, en met welke specifieke werkwijzen of interventies.

Een beleidsadviseur bij gemeente B (hoog jeugdhulpgebruik, hoog schoolverzuim) stelt echter: “Er is bij de door ons uitgebreid verzamelde cijfers geen causaliteit vast te

stellen, in de zin van 'leerling heeft probleem, dat vertaalt zich in ongeoorloofd verzuim, en dus wordt jeugdhulp ingeschakeld'. Of omgekeerd. Het kan zijn dat een leerling na afloop van een leerplichtzaak later in problemen komt en dan in de jeugdhulp terechtkomt. Ook kan het zijn dat een leerling al langer jeugdhulp ontvangt en om heel andere redenen ongeoorloofd verzuimt, bijvoorbeeld door puberaal of "normverkennd" gedrag, hetgeen niets met het probleem of jeugdhulp van doen heeft. En we zien dat er leerlingen zijn die jeugdhulp ontvangen waar geen enkele leerplicht- of verzuimzaak aan de orde is. Wat we uit het intern onderzoek ophalen is dat verreweg de meeste leerplichtzaken én de meeste jeugdhulpzaken op zichzelf staan, zo'n 80%. In circa 20% van de gevallen zien we dat bij een leerplichtzaak ook jeugdhulp en/of jeugdbescherming en/of jeugdreclassering aan de orde is". De medewerker kon echter niet aangeven waarom dit zo is.

Leerplichtambtenaar gemeente C (hoog jeugdhulpgebruik, hoog schoolverzuim): "Een relatie tussen ongeoorloofd schoolverzuim en jeugdhulp is niet echt hard te maken. Wél is het zo dat in onze gemeente de afgelopen jaren een forse ombouw heeft plaatsgevonden van intramurale naar ambulante hulpverlening. Dan kan verwacht worden dat er ook méér zicht is op problemen zoals schoolverzuim; méér ambulante hulp leidt dan tot minder schoolverzuim"

In gemeente B (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim) onderschrijft men dat schoolverzuimers vaak ook jeugdhulp nodig hebben. Daarbij is het gebruik maken van de verantwoordelijkheid en de rol van de ouders cruciaal. Professionals moeten leren dat (ook gesprekstechnisch) beter te benutten en goed te hanteren: het meeverantwoordelijk maken van de ouders van de schoolloopbaan van hun kind. Juist om deze reden geldt in deze gemeente dat ouders altijd vanaf het allereerste begin van een (mogelijk) jeugdhulptraject betrokken worden.

4. Wat betreft relatie tussen inzet intramurale jeugdhulp en schoolverzuim/aantal schoolverlaters:

Er kon in dit onderzoek niet vastgesteld worden of er een relatie is tussen het geregistreerde ongeoorloofde schoolverzuim en het gebruik van intramurale jeugdhulp. Wél is het een ervaringsfeit bij de professionals in alle vier gemeenten dat bij intramurale hulp het contact met school voor de instelling vaak niet primair is, en dat men verzuim nogal eens incalculeert (als onvermijdelijk) in het behandelproces.

In het gesprek met gemeente B (hoog jeugdhulpgebruik, hoog schoolverzuim) geeft men aan dat wanneer een kind een intramuraal jeugdhulptraject in gaat, het kan gaan verzuimen ("Eerst maar eens tot rust komen"), maar dat wordt dan niet altijd geregistreerd. "Het kan en komt in praktijk voor, maar we weten het niet".

Samenwerkingsverband vo gemeente A (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim): 'School is vaak voorwaarde voor verblijf, maar vaak heeft de behandeling wel prioriteit'.

De gesprekspartners in gemeente D (hoog jeugdhulpgebruik, hoog schoolverzuim) benoemen dat als de intramurale hulp beschikt over een schoolvoorziening er waarschijnlijk minder sprake is van ongeoorloofd verzuim dan wanneer deze voorziening er niet is. Ook in gemeente A (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim) wordt het belang van de nabijheid van school bij de intramurale setting genoemd.

In gemeente D zijn de leerplichtambtenaren en de vertegenwoordigers van de jeugd&gezinsteam verontwaardigd over de autonome wijze waarop de intramurale jeugdhulp haar aanbod heeft veranderd (“verschraald”). “Daardoor is er vaak geen juiste hulp voor een kind/jongere en moet die thuis blijven, en gaat dan vaak ook niet naar school”. Men vindt dat de gemeenten in de regio meer invloed moeten uitoefenen op instellingen om passend hulpaanbod te hebben, en dat te formuleren na raadpleging van/in samenwerking met de aanvragers (jeugd- en gezin teams, sociaal team)

De gesprekspartners benadrukten het belang van de nabijheid van een onderwijsvoorziening bij de instelling voor jeugdhulp, om schoolverzuim te voorkomen.

5. Wat betreft de relatie tussen jeugdbescherming, jeugdreclassering en schoolverzuim/aantal schoolverlaters:

Er kon niet vastgesteld worden of het ongeoorloofde verzuim samenhang met inzet van jeugdbescherming en –reclassering.

In gemeente D (hoog jeugdhulpgebruik, hoog schoolverzuim) is de samenwerking met jeugdbescherming en -reclassering met onderwijs goed, daar krijgt schoolgang en de afwijkingen daarin volgens de deelnemers aan het groepsgesprek de volle aandacht.

Het percentage jeugdbescherming en –reclassering in gemeente A (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim) is zo laag dat men hier geen uitspraken over kan doen. De medewerker van het swv vo geeft wel aan: “Ik heb liever onze welzijnswerker er op zitten dan de jeugdreclassering”

Gemeente C (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim): BJZ is weggefallen, dat wordt gemerkt door de zwaardere gevallen die zich nu melden. “Het gaat nu vaak meer richting bemoeizorg”.

6. Wat betreft de relatie tussen de inrichting van de jeugdhulp en schoolverzuim/aantal schoolverlaters:

Dat de inrichting van de jeugdhulp in de regio (bijv. ‘school als wijk’ versus ‘wijkteams’) invloed heeft op het schoolverzuim is niet te staven, maar er zijn wel ‘goede praktijken’.

Leerplichtambtenaar én welzijnswerker gemeente A (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim) vinden het belangrijk dat leerplicht in het sociaal team zit, omdat het “een schakel minder is”.

Gemeente C (hoog jeugdhulpgebruik, laag schoolverzuim): Succesfactoren zijn: elkaar snel vinden, korte lijnen, op de school zelf aanwezig zijn als leerplichtambtenaar en jeugdhulp, en preventieve aanpak.

Opgemerkt wordt in deze gemeente hoe persoonsafhankelijk de preventieve inzet kan zijn: “Soms zijn het een paar enthousiaste medewerkers, maar in een klein dorp hebben die een grote impact”.

Overige bevindingen

Waarde van de groepsgesprekken

Alle gespreksdeelnemers gaven aan het heel zinvol en belangrijk te vinden om in deze samenstelling bij elkaar te zitten (gemeente/leerplicht, jgz, jeugdhulp, onderwijs). Men ontdekte -en dat gold bij zeker drie van de vier gesprekken- dat het waardevol is om samen, overstijgend vanuit de eigen discipline, regelmatig (genoemd werd: één- of tweemaal per jaar) als ketenpartners van gedachten te wisselen over de overlap tussen de groep met ‘specifieke onderwijsbehoeften’ en de kinderen met ‘zorgbehoefte’. En op basis van die gedachtenwisseling te komen tot beter weten wie waarop aanspreekbaar is, en tot aanscherping van werkwijzen.

Onderstaande aanbevelingen zijn in belangrijke mate gebaseerd op deze gesprekken.

Aanbevelingen

Om de in te zetten (ambulante) jeugdhulp te gebruiken om het schoolverzuim te verminderen zijn de volgende voorwaarden van belang¹.

1. Breng de inkoop bij de vraagkant, door jeugdhulp én onderwijs én leerplicht periodiek samen om de tafel te krijgen. Zorg daarbij als gemeente in je bekostiging ervoor dat een aanbieder een titel heeft om preventieve inzet, bijvoorbeeld om schooluitval te voorkomen, bekostigd te krijgen.
2. Zorg er voor (als gemeente in overleg met de aanbieder) dat in het ambulante aanbod (in het programma, de interventie, de werkwijze) de schoolgang een aandachtspunt is. Vanuit de jeugdhulp gezien is het belangrijk om de school(gang, -loopbaan) altijd als vast onderwerp van de behandeling/begeleiding te beschouwen, en op basis daarvan ook periodiek te overleggen met de schoolvertegenwoordiger.
3. Zorg er voor (als gemeente) dat er beleid is en in de praktijk ook ruimte bestaat in de caseload om een schoolgangbevorderende inzet uit te voeren; zoals bijvoorbeeld snelle acties van jeugdhulp met/via school, betrekken van ouders, voorlichting bij risicoleerlingen.
4. Zorg voor goede registratie van verzuim en voortijdig schoolverlaten door de school, tijdige melding van schoolverzuim aan de leerplicht, snel kortsluiten met andere schoolnabije partners die hulp kunnen inzetten.
5. Door praktische oplossingen, zoals het gezamenlijk huisvesten in één gebouw (het gemeentehuis) van de Samenwerkingsverbanden PO en VO, alsmede het Regionaal Bureau Leerplicht en voortijdig schoolverlaten, zijn er korte lijnen en is een natuurlijke en vanzelfsprekende samenwerking mogelijk tussen leerplicht, het onderwijs, en beleidsmedewerkers jeugd en onderwijs van de gemeente (ook voor de regio).
6. Het blijkt goed te werken om de leerplichtambtenaren een gedeelte van hun werktijd op de VO-scholen en het ROC zelf aanwezig te laten zijn.
7. Het blijkt goed te werken om als leerplicht en onderwijs gezamenlijk structureel te overleggen met de Basisteams Jeugd&Gezin (ook wel 'sociale wijkteams' of 'jeugdteams' genoemd).
8. In de opleidingen van alle professionals die betrokken zijn bij schoolgang en jeugdhulp moet aandacht gegeven worden aan het belang van schoolsucces als beschermende factor in het leven van jongeren en van schoolgerichte interventies en samenwerking in dat kader.

¹ Deze aanbevelingen zijn de resultante van het onderzoek alsmede van de bespreking ervan (in de vorm van conceptrapportage) met landelijke vertegenwoordigers van de ketenpartners.

Vervolgonderzoek

Gezien de uitkomsten van onderhavig onderzoek is het gewenst om uitgebreider onderzoek te verrichten naar de samenhang tussen jeugdhulpgebruik en schoolverzuim, ten einde concrete en gerichte aanbevelingen te doen, en gewenste en reeds in gang gezette ontwikkelingen in de praktijk te onderbouwen en te versterken.

We maken hier graag gebruik van de gelegenheid om onze ideeën hierover te formuleren.

We stellen ons bij een vervolgonderzoek voor:

Allereerst een landelijke analyse van beschikbare gegevens om verschillen in schooluitval per gemeente te relateren aan jeugdhulpgebruik, maar ook aan andere relevante bevolkingskenmerken van die gemeente.

Vervolgens worden, aan de hand van de kwantitatieve analyse, vier regio's geselecteerd en benaderd voor het verder uitdiepen van een mogelijke samenhang door middel van een actie-onderzoek. Iedere regio wordt gedurende een jaar gevolgd en begeleid. Hierbij stellen wij het volgende voor:

- *Kwalitatief georiënteerde metingen om nader inzicht te verkrijgen, gerichte acties te ondernemen en (eventuele) ontwikkelingen te volgen.*

Bij aanvang vindt er een nulmeting plaats, met later twee á drie vervolgmetingen. Tot de gegevensbronnen hoort niet alleen de informatie uit het leerlingvolgsysteem en de leerplicht, maar ook de informatie van (een steekproef van) verzuimende leerlingen en hun ouders, gegevens betreffende de sociaal-economische situatie, en informatie over de samenwerkingsstructuur rond verzuim en jeugdhulp.

- *Bijeenkomsten met betrokkenen om de uitkomsten van de metingen te duiden en tussentijdse gerichte acties uit te voeren ('sturen op basis van systematisch verzamelde gegevens').*

Na de eerste drie metingen komen de ketenpartners rond schoolverzuim en jeugdhulp in de regio bij elkaar. Aan de hand van de gegevens uit de metingen en de uitkomsten van de tussentijdse acties, worden verbeterplannen opgesteld.

De vierde meting dient als eindmeting en geeft de basis voor het vastleggen van concrete aanbevelingen over de wijze waarop schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten kan worden voorkomen of verminderd, via de inzet van jeugdhulp.

Aan het einde van de onderzoeksperiode worden de gegevens van de regio's naast elkaar gelegd en vergeleken. Hiermee beogen we de opdrachtgever te voorzien van door het veld gedragen specifieke aanbevelingen hoe via de inzet van jeugdhulp het schoolverzuim en voortijdig schoolverlaten kan worden voorkomen of verminderd.

Geraadpleegde bronnen

Centraal Bureau voor Statistiek (2014/2015), <http://jeugdstatline.cbs.nl/jeugdmonitor>

Ministerie van OCW (2016) [Kamerbrief 3 februari 2016: cijfers leerplicht en aanpak thuiszitters.](#)

Raad voor de Kinderbescherming (2016). Brief stand van zaken stelselwijziging vanuit de RvdK

Waarstaatjegemeente.nl

Met dank aan

We willen de vier gemeenten bedanken voor hun bereidheid deel te nemen aan het onderzoek. Daarbij willen we alle deelnemers aan de groepsgesprekken bedanken voor:

- de tijd die ze, ondanks volle agenda's, hebben vrijgemaakt om deel te kunnen nemen aan gesprek;
- voor de waardevolle input die ze gaven tijdens het gesprek;
- en voor het lezen van de conceptverslagen, en waar nodig het aanvullen hiervan.

Bijlage I Achtergrondbeschrijving per gemeente

Gemeente A

Hoog jeugdhulpgebruik – laag relatief verzuim en voortijdig schoolverlaten

Jeugdhulp

Het percentage jongeren met jeugdhulp is in gemeente A hoger dan wat landelijk gemiddeld is.² Het gaat wel iets minder vaak om jeugdhulp met verblijf. Jongeren zitten er even vaak in jeugdbescherming als wat landelijk gemiddeld is. Over jeugdreclassering zijn geen gegevens bekend of het aantal is zo laag dat het CBS er niet over mag rapporteren.

	Gemeente A	Landelijk
<i>Jongeren met jeugdhulp</i>	12,1%	10%
<i>Jongeren met jeugdhulp met verblijf</i>	10,3%	11,3%
<i>Jongeren met jeugdbescherming</i>	1,2%	1,2%
<i>Jongeren met jeugdreclassering</i>	.	0,5%

Verzuim

Het verzuim en voortijdig schoolverlaten is in gemeente A veel lager dan wat landelijk gemiddeld is. In gemeenten met dezelfde stedelijkheidsklasse als gemeente A is het verzuim ook lager dan wat landelijk gemiddeld is, maar ook hier zit gemeente A ruim onder. Zeker het lage relatief verzuim is opmerkelijk.

	Gemeente A	Landelijk	Niet stedelijk
<i>Absoluut verzuim</i>	0,1%	0,5%	0,2%
<i>Relatief verzuim</i>	1,5%	6,0%	3,5%
<i>Voortijdig schoolverlaten</i>	1%	2%	1,3%

Achtergrond

In gemeente A vinden minder misdrijven plaats dan landelijk (20,2 per 1000 inwoners tegenover 57,4 landelijk). Er is niet bekend hoeveel mensen zich meestal/altijd veilig voelen in hun buurt (landelijk 84%). Ook de waardering van inwoners van gemeente A (landelijk 7,9) en hoeveel mensen hun buurt schoon vinden (landelijk 64%) is onbekend. De werkloosheid is er iets lager dan landelijk (6,2% tegenover 7% landelijk) en het besteedbaar inkomen ook (19.800 per persoon tegenover 20.600 landelijk)³.

Jeugd in Gemeente A

In gemeente A zijn veel minder achterstandsleerlingen dan wat landelijk gemiddeld is (4,3% tegenover 11,6%)⁴. De jongeren zitten iets vaker op havo en vwo (bovenbouw: 3,9% en 3,4%) dan wat landelijk gemiddeld is (beide 3,3%)⁵. Er zitten in gemeente A ook iets meer leerlingen op praktijkonderwijs (0,7%) dan landelijk (0,8%). Het percentage leerlingen op het vso is in gemeente A onbekend of het aantal is zo laag dat het CBS er niet over mag rapporteren.

² 2015: cbs jeugdstatline

³ Waarstaatjegemeente.nl – gegevens opgezocht in augustus 2016

⁴ 2012: waarstaatjegemeente.nl

⁵ 2014/2015: cbs jeugdstatline

Gemeente B

Hoog jeugdhulpgebruik – hoog relatief verzuim en voortijdig schoolverlaten

Jeugdhulp

Het percentage jongeren met jeugdhulp is in gemeente B hoger dan wat landelijk gemiddeld is.⁶ Het gaat wel minder vaak om jeugdhulp met verblijf. Jongeren zitten er even vaak in jeugdreclassering als wat landelijk gemiddeld is en iets vaker in jeugdbescherming.

	Gemeente B	Landelijk
<i>Jongeren met jeugdhulp</i>	14,5%	10%
<i>Jongeren met jeugdhulp met verblijf</i>	8,7%	11,3%
<i>Jongeren met jeugdbescherming</i>	1,6%	1,2%
<i>Jongeren met jeugdreclassering</i>	0,5%	0,5%

Verzuim

Het relatief verzuim in gemeente B is hoger dan wat landelijk gemiddeld is. Het voortijdig schoolverlaten is niet hoger dan landelijk, maar gemeente B hoort hiermee wel tot de 130 gemeenten waar het voortijdig schoolverlaten hoger is dan 1,7. In de overige gemeenten is het lager.⁷ Het absoluut verzuim is in gemeente B ongeveer gelijk als het landelijk gemiddelde. Het verzuim en voortijdig schoolverlaten in gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse als gemeente B is over het algemeen juist wat lager dan wat landelijk gemiddeld is.

	Gemeente B	Landelijk	Matig stedelijk
<i>Absoluut verzuim</i>	0,4%	0,5%	0,3%
<i>Relatief verzuim</i>	6,4%	6,0%	5,6%
<i>Voortijdig schoolverlaten</i>	1,8%	2%	1,7%

Achtergrond

De inwoners van gemeente B waarderen hun buurt met een 7,8 (landelijk 7,9) en ongeveer twee derde vindt zijn buurt schoon (67%, landelijk 64%). In gemeente B vinden iets meer misdrijven plaats dan landelijk (58,4 per 1000 inwoners tegenover 57,4 landelijk) en voelen evenveel mensen (84%) zich meestal/altijd veilig in hun buurt (landelijk 84%). De werkloosheid is er iets lager dan landelijk (6,6% tegenover 7% landelijk) en het besteedbaar inkomen ook (20.000 per persoon tegenover 20.600 landelijk)⁸.

Jeugd in gemeente B

In gemeente B zijn meer achterstandsleerlingen dan wat landelijk gemiddeld is (13,1% tegenover 11,6%)⁹. De jongeren zitten ongeveer even vaak op havo en vwo (bovenbouw: 3,6% en 3,0%) dan wat landelijk gemiddeld is (beide 3,3%)¹⁰. Er zitten in gemeente B meer leerlingen op praktijkonderwijs (0,8%) en evenveel leerlingen op het voortgezet speciaal onderwijs (0,8%), landelijk is dit 0,6% en 0,8%.

⁶ 2015: cbs jeugdstatline

⁷ 2014: waarstaatjegemeente.nl

⁸ Waarstaatjegemeente.nl – gegevens opgezocht in augustus 2016

⁹ 2012: waarstaatjegemeente.nl

¹⁰ 2014/2015: cbs jeugdstatline

Gemeente C

Hoog jeugdhulpgebruik - laag relatief verzuim en voortijdig schoolverlaten

Jeugdhulp

Het percentage jongeren met jeugdhulp is in gemeente C hoger dan wat landelijk gemiddeld is.¹¹ Het gaat wel minder vaak om jeugdhulp met verblijf en ook trajecten in jeugdbescherming en jeugdreclassering komen er minder vaak voor dan wat landelijk gemiddeld is. Dit maakt het hoge percentage jongeren met jeugdhulp des te interessanter.

	Gemeente C	Landelijk
<i>Jongeren met jeugdhulp</i>	13,6%	10%
<i>Jongeren met jeugdhulp met verblijf</i>	6,1%	11,3%
<i>Jongeren met jeugdbescherming</i>	0,7%	1,2%
<i>Jongeren met jeugdreclassering</i>	0,3%	0,5%

Verzuim

Het verzuim in gemeente C is lager dan wat landelijk gemiddeld is. Het is ook lager dan in andere matig stedelijke gebieden.

	Gemeente C	Landelijk	Matig stedelijk
<i>Absoluut verzuim¹²</i>	0,2%	0,5%	0,3%
<i>Relatief verzuim¹³</i>	4,1%	6,0%	5,6%
<i>Voortijdig schoolverlaten¹⁴</i>	1,5%	2%	1,7%

Achtergrond

Gemeente C is een prettige gemeente om te wonen. De inwoners waarderen hun buurt met een 8 (landelijk 7,9) en vinden hun buurt schoon (81%, landelijk 64%). In gemeente C vinden minder misdrijven plaats (35,1 per 1000 inwoners tegenover 57,4 landelijk) en voelen veel mensen (91%) zich veilig in hun buurt (landelijk 86%). De werkloosheid is er laag (5,2% tegenover 7% landelijk) en het besteedbaar inkomen relatief hoog (23.400 per persoon tegenover 20.600 landelijk)¹⁵.

Jeugd in gemeente C

In gemeente C zijn veel minder achterstandsleerlingen dan wat landelijk gemiddeld is (3,7% tegenover 11,6%)¹⁶. De jongeren volgen ook vaker onderwijs op havo en vwo (4,7% en 5,3%) dan wat landelijk gemiddeld is (beide 3,3%)¹⁷. Er volgen in gemeente C minder leerlingen praktijkonderwijs (0,4%) en meer leerlingen op het voortgezet speciaal onderwijs (1,1%) dan landelijk (0,6% en 0,8%).

¹¹ 2015: cbs jeugdstatline

¹² 2014: waarstaatjegemeente.nl

¹³ 2014: waarstaatjegemeente.nl

¹⁴ 2014: waarstaatjegemeente.nl

¹⁵ Waarstaatjegemeente.nl – gegevens opgezocht in juli 2016

¹⁶ 2012: waarstaatjegemeente.nl

¹⁷ 2014/2015: cbs jeugdstatline

Gemeente D

Hoog jeugdhulpgebruik – hoog relatief verzuim en voortijdig schoolverlaten

Jeugdhulp

Het percentage jongeren met jeugdhulp is in gemeente D hoger dan wat landelijk gemiddeld is.¹⁸ Het gaat wel minder vaak om jeugdhulp met verblijf. Jongeren zitten er iets minder vaak in jeugdbescherming en jeugdreclassering dan wat landelijk gemiddeld is.

	Gemeente D	Landelijk
<i>Jongeren met jeugdhulp</i>	13,2%	10%
<i>Jongeren met jeugdhulp met verblijf</i>	7,6%	11,3%
<i>Jongeren met jeugdbescherming</i>	1%	1,2%
<i>Jongeren met jeugdreclassering</i>	0,3%	0,5%

Verzuim

Het relatief verzuim in gemeente D is hoger dan wat landelijk gemiddeld is. Het voortijdig schoolverlaten is ook hoger dan landelijk.¹⁹ Het absoluut verzuim is in gemeente D ongeveer gelijk als het landelijk gemiddelde. Het verzuim en voortijdig schoolverlaten in gemeenten in dezelfde stedelijkheidsklasse als gemeente D is ook hoger dan wat landelijk gemiddeld is.

	Gemeente D	Landelijk	Zeer sterk stedelijk
<i>Absoluut verzuim</i>	0,4%	0,5%	1,4%
<i>Relatief verzuim</i>	7,7%	6,0%	10,3%
<i>Voortijdig schoolverlaten</i>	2,8%	2%	3,1%

Achtergrond

Er zijn geen gegevens bekend over de mening van de inwoners van gemeente D over hun buurt en de veiligheid op straat. In gemeente D vinden meer misdrijven plaats dan landelijk (67 per 1000 inwoners tegenover 57,4 landelijk). De werkloosheid is er iets lager dan landelijk (6,7% tegenover 7% landelijk) en het besteedbaar inkomen is er iets hoger (21.100 per persoon tegenover 20.600 landelijk)²⁰.

Jeugd in gemeente D

In gemeente D zijn meer achterstandsleerlingen dan wat landelijk gemiddeld is (12,1% tegenover 11,6%)²¹. De jongeren zitten minder vaak op havo (bovenbouw: 2,2%) en vaker op vwo (3,8%) dan wat landelijk gemiddeld is (beide 3,3%)²². Er zitten in gemeente D minder leerlingen op praktijkonderwijs (0,4%) en meer leerlingen op het voortgezet speciaal onderwijs (1,5%), landelijk is dit 0,6% en 0,8%.

¹⁸ 2015: cbs jeugdstatline

¹⁹ 2014: waarstaatjegemeente.nl

²⁰ Waarstaatjegemeente.nl – gegevens opgezocht in augustus 2016

²¹ 2012: waarstaatjegemeente.nl

²² 2014/2015: cbs jeugdstatline

Bijlage II Vragenlijst groeps gesprekken

Er blijken veel verschillen te zijn in ongeoorloofd verzuim in Nederland. Wat wij graag willen weten: hoe komt dat?

1. Op welke wijze wordt het ongeoorloofd verzuim in deze gemeente geregistreerd?
2. Hoe is de bevolkingssamenstelling in deze gemeente?
3. Hoe zijn de sociaaleconomische omstandigheden in deze gemeente?
4. Denken jullie dat de hiervoor besproken kenmerken ongeoorloofd verzuim kunnen verklaren?
5. Hebben jullie/heeft iemand van jullie zicht op -of een idee over- de samenhang in deze gemeente tussen ongeoorloofd verzuim enerzijds en het aanbod van verschillende typen onderwijs anderzijds (regulier, basis speciaal onderwijs, voortgezet speciaal onderwijs)?
6. Is er volgens jullie een relatie tussen ongeoorloofde verzuim het gebruik van ambulante jeugdhulp?
En gaat het dan vooral om (langdurig) relatief of om absoluut verzuim?
En is hierin verschil tussen PO en VO?
7. Is er volgens jullie een relatie tussen ongeoorloofde verzuim het gebruik van intramurale hulp? En gaat het dan vooral om (langdurig) relatief of om absoluut verzuim?
En is hierin verschil tussen PO en VO?
8. Is er volgens jullie een relatie tussen ongeoorloofde verzuim het gebruik van jeugdbescherming en -reclassering?
En gaat het dan vooral om (langdurig) relatief of om absoluut verzuim?
En is hierin verschil tussen PO en VO?
9. Denken jullie dat de manier van inrichten van de jeugdhulp in deze gemeente samenhangt met ongeoorloofd verzuim (bijv. als school als wijk versus wijkteams obv geografie)?
10. Stel dát er sprake is in jullie gemeente van samenhang tussen jeugdhulpgebruik en ongeoorloofd verzuim, wat kan dan de gemeente doen om dat ongeoorloofd verzuim te verminderen?

Bijlage III Begripsdefiniëring

Ongeoorloofd schoolverzuim	<p>We spreken van schoolverzuim wanneer een leerling niet op school aanwezig is op momenten dat hij aanwezig moet zijn.</p> <p>Verzuim is ongeoorloofd wanneer de school geen toestemming heeft gegeven of als er geen geldige reden voor is, zoals ziekte.</p> <p>Wettelijk gezien is ongeoorloofd verzuim in de leerplichtige leeftijd een vermoeden van een overtreding van de Leerplichtwet. (njl.nl)</p>
<i>(langdurig) relatief verzuim</i>	<p>Van relatief verzuim is sprake als een op een school ingeschreven leer- of kwalificatieplichtige jongere ongeoorloofd afwezig is.</p> <p>Scholen zijn wettelijk verplicht om verzuim te melden aan de leerplichtambtenaar bij een ongeoorloofde afwezigheid van 16 uur of meer in een periode van 4 weken. Vo- en mbo-instellingen melden verzuim bij het verzuimloket. Het po en so melden het schoolverzuim middels een KOV direct bij de leerplichtambtenaar.</p> <p>(Begrippenkader schoolverzuim, ministerie van OCW)</p>
<i>Absoluut verzuim</i>	<p>Van absoluut verzuim is sprake als een leerplichtige jongere tussen de 5 en 16 jaar of een jongere van 16 of 17 jaar die valt onder de kwalificatieplicht niet is ingeschreven op een school en ook niet vrijgesteld is van de inschrijvingsplicht.</p> <p>(Begrippenkader schoolverzuim, ministerie van OCW)</p>
Jeugdhulp	<p>Hulp en zorg zoals deze bedoeld en beschreven is in de Jeugdwet (2014). Het betreft hulp en zorg aan jongeren en hun ouders bij psychische, psychosociale en of gedragsproblemen, een verstandelijke beperking van de jongere, of opvoedingsproblemen van de ouders.</p> <p>(CBS Jeugdstatline)</p>
<i>Ambulante jeugdhulp</i>	<p>De jongere verblijft thuis, in het eigen gezin. Of anders gezegd, de jongere slaapt thuis. In ieder geval formeel. Het kan zijn dat de jongere bij opa en oma slaapt of bij iemand anders, echter dit is dan niet formeel zo geregeld.</p> <p>(CBS Jeugdstatline)</p>
<i>Intramurale jeugdhulp</i>	<p>De jongere verblijft elders. Of anders gezegd, de jongere slaapt formeel niet thuis in het eigen gezin. Dit betekent dat het hier alleen om de verblijfsvormen gaat waarbij er sprake is van een overnachting. Ook verblijf in logeerhuizen, alleen tijdens weekenden of juist door de week, vallen onder jeugdhulp met verblijf.</p> <p>(CBS Jeugdstatline)</p>
<i>Jeugdbescherming</i>	<p>Jeugdbescherming is een maatregel die de rechter dwingend oplegt. Dat gebeurt als een gezonde en veilige ontwikkeling van een kind of jeugdige wordt bedreigd en vrijwillige hulp niet of niet voldoende helpt. Een kind of jongere wordt dan 'onder toezicht gesteld' of 'onder voogdij geplaatst'.</p> <p>(CBS Jeugdstatline)</p>
<i>Jeugdreclassering</i>	<p>Jeugdreclassering is een combinatie van begeleiding en controle voor jongeren vanaf 12 jaar, die voor hun 18e verjaardag met de politie in aanraking zijn geweest en een proces-verbaal hebben gekregen. Indien de persoonlijkheid van de dader of de omstandigheden waaronder het misdrijf is begaan daartoe</p>

aanleiding geven, bijvoorbeeld bij jongvolwassenen met een verstandelijke beperking, kan het jeugdstrafrecht eveneens worden toegepast op jongvolwassenen in de leeftijd 18 tot en met 22 jaar. De jongere krijgt op maat gesneden begeleiding van een jeugdreclasseringswerker om te voorkomen dat hij of zij opnieuw de fout ingaat. Jeugdreclassering kan worden opgelegd door kinderrechter of de officier van Justitie. Jeugdreclassering kan ook op initiatief van de Raad voor de Kinderbescherming in het vrijwillige kader worden opgestart. De begeleiding kan doorlopen tot de jongere 23 jaar wordt.
(CBS Jeugdstatline)

Het Nederlands Jeugdinstituut

Het Nederlands Jeugdinstituut is het landelijk kennisinstituut voor jeugd- en opvoedingsvraagstukken. Het werkterrein van het Nederlands Jeugdinstituut strekt zich uit van de jeugdgezondheidszorg, opvang, educatie en jeugdwelzijn tot opvoedingsondersteuning, jeugdzorg en jeugdbescherming evenals aangrenzende werkvelden als onderwijs, justitie en internationale jongerenprojecten.

Missie

De bestaansgrond van het Nederlands Jeugdinstituut ligt in het streven naar een gezonde ontwikkeling van jeugdigen, en verbetering van de sociale en pedagogische kwaliteit van hun leefomgeving. Om dat te kunnen bereiken is kennis nodig. Kennis waarmee de kwaliteit en effectiviteit van de jeugd- en opvoedingssector kan verbeteren. Kennis van de normale ontwikkeling en opvoeding van jeugdigen, preventie en behandeling van opvoedings- en opgroei problemen, effectieve werkwijzen en programma's, professionalisering en stelsel- en ketenvraagstukken. Het Nederlands Jeugdinstituut ontwikkelt, beheert en implementeert die kennis.

Doelgroep

Het Nederlands Jeugdinstituut werkt voor beleidsmakers, staffunctionarissen en beroepskrachten in de sector jeugd en opvoeding. Wij maken kennis beschikbaar voor de praktijk, maar genereren ook kennisvragen vanuit de praktijk. Op die manier wordt een kenniscyclus georganiseerd, die de jeugdsector helpt het probleemoplossend vermogen te vergroten en de kwaliteit en effectiviteit van de dienstverlening te verbeteren.

Producten

Het werk van het Nederlands Jeugdinstituut resulteert in uiteenlopende producten zoals een infolijn, websites, tijdschriften, e-zines, databanken, themadossiers, factsheets, diverse ontwikkelings- en onderzoeksproducten, trainingen, congressen en adviezen.

Meer weten?

Wilt u meer weten over het Nederlands Jeugdinstituut of zijn beleidsterreinen, dan kunt u terecht op onze website www.nji.nl.

Wilt u op de hoogte blijven van nieuws uit de jeugdsector? Neem dan een gratis abonnement op onze digitale *Nieuwsbrief Jeugd*.